VIII. Bažnyčios ir vienuolynai
Churches and Monasteries

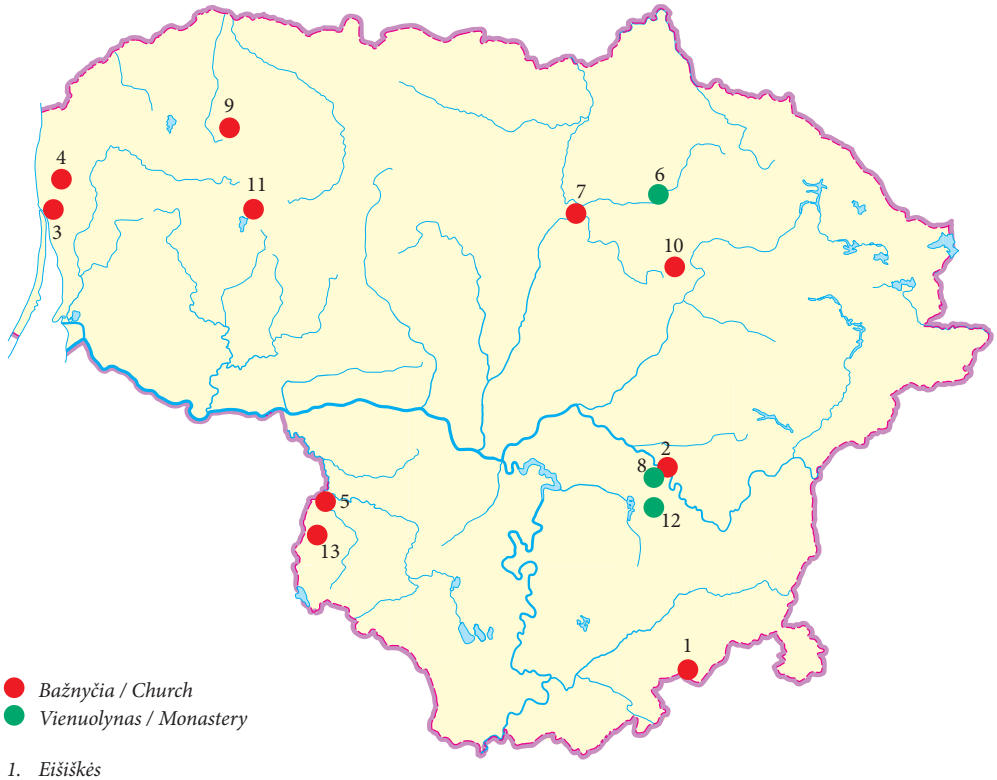

Bažnyčia / Church
Vienuolynas / Monastery

1. *Eišiškės*
2. *Kernavė*
3. *Klaipėda*
4. *Kretingalė*
5. *Kudirkos Naumiestis*
6. *Palėvenė*
7. *Panevėžys*
8. *Paparčiai*
9. *Telšiai*
10. *Troškūnai*
11. *Varniai*
12. *Vievis*
13. *Virbalis*

Diana Antropikaitė

Troškūnų Švč. Trejybės bažnyčios ir bernardinų vienuolyno statinių ansamblis

2012 m. Troškūnų (Anykščių r., Troškūnų sen.) Švč. Trejybės bažnyčios ir bernardinų vienuolyno statinių ansamblio (UK 29920) teritorijoje vykdyti žvalgomieji tyrimai. Jie susiję su vienuolyno kompleksui priklausančio buvusio mokyklos pastato rekonstrukcijos darbais.

Troškūnų valsčius ir dvaras istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą minimas XVI a. II pusėje. Žinoma, kad 1696 m. į Troškūnus buvo pakviesti bernardinų vienuoliai, kuriems pastatytas mūrinis vienuolyno pastatas bei medinė bažnyčia. Bažnyčia ne kartą degė, 1747 m. buvo atstatyta. Dabartinė mūrinė Troškūnų Švč. Trejybės bažnyčia tikriausiai baigta statyti 1789 m., po 1763 ar 1770 m. miestelio gaisro. Vienuolyno kompleksas buvo užbaigtas įsteigus mokyklą, aptvėrus teritoriją tvora bei 1800 m. pastačius varpinę.

2008 m. bažnyčios šventoriaus teritorijoje vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu aptiktas 0,9–1,5 m storio kultūrinis sluoksnis su XVIII–XIX a. radiniais. Rasta žmonių kaulų (*ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 284–285). 2011 m. vienuolyno teritorijoje vykdyti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai. Prie buvusios mokyklos pastato rasta pavienių XIX a. datuojamos keramikos fragmentų. Žvalgymų metu mokyklos pastato viduje nustatyta, kad statybos metu degusi jo V dalis ar patalpa. Rasta įvairių dydžių raudonos spalvos plytų. Tyrimų metu tirtose vietose archeologiniu požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio nerasta (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 641).

2012 m. žvalgomųjų tyrimų metu ištirti du bendro 4,81 m^2 ploto šurfai. Juose fiksuotas 0,56–1,94 m storio kultūrinis sluoksnis, susidaręs XVII–XX a. Nustatyta, kad į Š nuo bažnyčios ir į R nuo vienuolyno mokyklos pastato bent nuo XVII a. I pusės – vidurio buvo įkurtos kapinės. Šurfe 1 1,4 m gylyje nuo esamo paviršiaus aptiktas per 55 metų amžiaus vyro kapas (1 pav.). Galvos dešinėje pusėje buvo padėtos 3 Kristinos monetos – 1648 m. Livonijos šilingas ir du 1650 m. šilingai. Žemiau galvos aptiktas vienas XVII a. buitinės keramikos fragmentas. Kapas buvo dalinai suardytas šioje vietoje statant mūrinį statinį ar pastatą (2 pav.), greičiausiai XVII a. II pusėje ar pabaigoje.

Mūro fragmentas atidengtas 70–90 cm gylyje nuo esamo paviršiaus, orientuotas ŠR–PV

1 pav. Šurfe 1 atkastas dalinai suardytas kapas iš R. D. Antropikaitės nuotr.

Fig. 1. The partially destroyed burial unearthed in test pit 1, as seen from the E

2 pav. Mūrinio pamato fragmentas šurfe 1 iš R. D. Antropikaitės nuotr.

Fig. 2. The fragment of masonry wall in test pit 1, as seen from the E

kryptimi. Jį sudarė akmenys ir rausvos spalvos plytos, rištos kietu kalkių skiediniu. Viršutinėje mūro dalyje buvo kelios plytos su braukomis. Mūrinio pamato perkasimo grunte aptikta dar iš suardytų kapų patekusių pavienių kaulų, priklausančių mažiausiai 4 individams: suaugusio, daugiau kaip 20 metų amžiaus vyro (?), suaugusios 35–45 metų moters, dviejų vaikų (1–3 ir 3–6 metų amžiaus). Kaip minėta, XVII a. pabaigoje į Troškūnus pakviesti vienuoliai, kuriems pastatytas mūrinis vienuolyno pastatas ir medinė bažnyčia, todėl aptiktą pamato fragmentą galbūt reikėtų sieti su šiais pirmaisiais vienuolyno pastatais miestelyje.

Rekonstruojamo mokyklos pastato P pusėje iki vienuolyno pastatų komplekso statybos XVIII a. pabaigos intensyvesnės žmogaus ūkinės veiklos nebuvo. Šurfe 2, po XVIII a. pabaigos statybos laikotarpio sluoksniu tirtas tik neintensyvus pilkos spalvos sluoksnis be radinių. Tai pirminis paviršius.

The Troškūnai building complex of the Church of the Holy Trinity and the Bernardine monastery

In 2012, two test pits (a total of 4.81 m^2) were excavated on the grounds of the Troškūnai (Anykščiai District, E Lithuania) building complex of the Church of the Holy Trinity and the Bernardine monastery. In test pit 1 the burial of a male over the age of 55 (Fig. 1) with three Christina 1648–1650 shillings with her head on the right side were discovered at a depth of 1.4 m from the present ground's surface. It had been disturbed by a late 17th-century stone – brick wall (Fig. 2).

Dovilė Baltramiejūnaitė,
Rokas Vengalis, Gintautas Vėlius

Kernavės senosios bažnyčios vieta

Įgyvendinant projektą „Viešosios turizmo infrastruktūros sukūrimas“, ties įėjimu į Kernavės kultūrinį rezervatą planuojama statyti lankytojų aptarnavimo paviljoną. Kadangi statybų darbai numatomi paminklinėje Kernavės senosios bažnyčios vietos teritorijoje, 2012 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais būsimo paviljono vietoje buvo atlikti detalūs archeologiniai tyrimai. Ištirtas 22x6,5 m dydžio plotas su dviem 2x0,3 ir 1x0,5 m išpjovomis (iš viso 144,35 m^2) (1 pav.).

Kernavės senosios bažnyčios vieta (UK 24570) yra ant viršutinės Neries upės terasos, miestelio P pakraštyje, į PR nuo dabartinės Kernavės bažnyčios, į Š nuo Kernavės piliakalnio II, vadinamo Mindaugo sostu (UK 3408), ir į R nuo Kernavės senojo miesto vietos II (UK